

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลัก “รูป-นาม” ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาหลัก “รูป-นาม” ที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ แล้วนำเสนอเพื่อความเข้าใจในหลักการและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องจากการศึกษาพบว่า “รูป-นาม” เป็นการอธิบายองค์ประกอบของชีวิตตามแนวอริยมรรคอันเป็นความจริงสูงสุดที่เรียกว่า “ปรมัตถธรรม” ซึ่งเป็นสภาพธรรมทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกเป็นสภาพธรรมที่มีอยู่จริงหรือเป็นสภาพธรรมที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ นามธรรมและรูปธรรม สภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ตัวตน เราเขา ซึ่งมีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาชีวิตร่างกายของคนเราที่เกิดขึ้นนั้นย่อมประกอบด้วยสภาวะธรรม ๒ ประการคือ รูปธรรมกับนามธรรม หรืออีกนัยหนึ่งได้แก่ กายกับจิต ซึ่งในทางธรรมเรียกว่า “รูปกับนาม” ดังนั้นการที่จะกำหนดรูปรูปนามได้นั้น ผู้ฝึกปฏิบัติควรที่จะต้องศึกษาให้รู้และเข้าใจในหลักการเบื้องต้นจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมาเรียบเรียงบรรยายเชิงพรรณนาตรวจสอบความถูกต้องเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมีผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. หลัก “รูป-นาม” ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า “รูป” เมื่อกล่าวโดยสภาวะของรูปที่เป็นปรมัตถ์จะมีความละเอียดเล็กมาก โดยเป็นองค์ประกอบทางร่างกายที่มีการเจริญเติบโตมาจากกลละ คือการปฏิสนธิเซลล์ อาศัยการเจริญเติบโตด้วยสารอาหารที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของอวัยวะน้อยใหญ่ ที่ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้มีการจำแนกประเภทของรูปในระดับปรมัตถ์ โดยรูปดังกล่าวมีจำนวนทั้งหมด ๒๘ รูป คือ มหาภูตรูป ๔ ที่ได้ชื่อว่า มหาภูตรูป เพราะรูปธรรมทั้ง ๔ รูปนี้ เป็นรูปที่เป็นใหญ่ เป็นประธาน เป็นที่อาศัยแก่รูปอื่นๆ ทั้งหมด รูปอื่นๆ ทั้งหมดถ้าไม่มีมหาภูตรูปรองรับก็เกิดขึ้นไม่ได้ มหาภูตรูปนั้นมีอยู่ทั่วไปในโลกธาตุทั้งปวง มหาภูตรูป เป็นรูปใหญ่โตปรากฏชัด และเป็นรูปที่มีอยู่โดยสภาวะ เพราะเป็นรูปที่มีอยู่ในวัตถุสิ่งของทั้งสิ้น รูปทั้งหลายล้วนประกอบขึ้นจากรูปเหล่านี้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนเด่นชัด ซึ่งเมื่อแยกละเอียดลงไปอีกในด้านรูปธรรมหรือร่างกายที่ประกอบด้วยธาตุต่างๆ ที่มาประชุมกันเข้าก็จะพบว่า ในมหาภูตรูปทั้ง ๔ นั้นยังมีรูปอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า อุปาทายรูป ๒๔ ซึ่งเป็นรูปอาศัย ซึ่งเป็นการอธิบายที่สังเคราะห์ลงในชั้น ๕ ในส่วนรูปชั้น ๕ ที่แสดงให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ไม่ใช่ของตาย ชีวิตต้องเคลื่อนไหว และองค์ประกอบทั้งหลายสัมพันธ์นั้นล้วนเป็นเหตุปัจจัยแก่กันที่เราเรียกว่า สังขารธรรม ขณะเดียวกันก็ยังแยกแต่ละอย่างนั้นออกไปให้ชัดอีกว่า ตัวคนจริงๆ นั้นไม่มีอะไรมันเป็นเพียงปรากฏการณ์หรือ สภาวะที่เนื่องมาจากการรวมตัว

ของธาตุทั้ง ๖ หรือ ชั้นทั้ง ๕ นั้นเองหลายเหล่านี้อาจเป็นร่างกายที่ประกอบมาจากธาตุ แต่การประกอบกันเป็นกายมนุษย์ซึ่งมีความซับซ้อนของร่างกายมนุษย์ที่แตกต่างจากสิ่งอื่นๆ นี้ก็เนื่องมาจากสภาพจิตใจ นับเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เราพึงทำความเข้าใจก็คือ จิตหรือนามธรรม

“นาม” คือส่วนที่เป็นทางด้านจิตใจคือ วิญญาณธาตุ เป็นธาตุรู้ ไม่มีรูปร่าง ไม่อยู่ในอิทธิพลของสถานที่และกาลเวลา จิตมีอยู่โดยสภาพของมัน ซึ่งนามธรรมนี้ได้แก่นามจิตกับนามเจตสิก ซึ่งในแต่ละอย่างก็แยกย่อยออกไปอีกเป็น เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณจากนั้นเวทนามก็แยกย่อยออกไปเป็นเวทนา ๓ หรือเวทนา ๕ หรือเวทนา ๖ สัญญาก็แยกย่อยออกไปเป็นสัญญา ๖ เป็นเจตสิก ๕๐ และวิญญาณก็แยกออกไปเป็น ๖ เป็น ๘๙ หรือเป็น ๑๒๑ เป็นต้น นามธรรมนี้จะอยู่ในประสาททุกส่วนในร่างกาย โดยจิตจะอยู่ในช่องว่างซึ่งมีอยู่ในทุกส่วน ไม่ว่าที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรืออวัยวะน้อยใหญ่ใดๆ ในร่างกายนี้ก็มีจิตแทรกซึมอยู่ มีหน้าที่คอยรับรู้การกระทบและกระบวนการต่างๆ ทันทีที่เราเปิดประสาทส่วนใดส่วนหนึ่งรับสิ่งเร้า จะมีการกระทบรู้เกิดขึ้น ตัวอย่าง เช่นเวลาเปิดตา รับแสง แสงมากระทบประสาทตาจิตมารับรู้แสงที่ตา วิญญาณที่รู้การรับแสงที่ประสาทจักขุ เรียกว่า (จักขุวิญญาณ) กระบวนการรับรู้แต่ละครั้งนี้เรียกว่า (ผัสสะ) ธรรมชาติของจิตเป็นสภาพธรรมที่รู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยจิตแต่ละดวงต้องมีสิ่งที่จิตกำลังรับรู้ เรียกว่าอารมณ์

เมื่อกล่าวโดยสรุป “รูป” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงสภาวะของสภาพธรรมที่มีความแตกต่างกันไปมีการสลายแปรปรวน เป็นลักษณะ มีการแยกออกจากกันได้ เป็นกิจ มีความเป็นอภัยกถาธรรมหรือมีความไม่รู้อารมณ์ เป็นอาการปรากฏในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลายและมีวิญญาณ เป็นเหตุใกล้ ส่วน “นาม” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สภาวะของจิตมีการน้อมเข้าไปสู่อารมณ์ เป็นลักษณะ มีการประกอบกับวิญญาณ และประกอบกันเองโดยอาการที่เป็นเอกุปาหะตาเป็นต้น เป็นกิจ มีการไม่แยกกันกับจิต เป็นอาการปรากฏในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย และมีวิญญาณ เป็นเหตุใกล้ ดังนั้น ในชั้นทั้ง ๕ รูปชั้นเป็นรูป เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้นเป็นนาม ซึ่งจัดเป็นอารมณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ตามหมวดหมวด อริยาบถบรรพและหมวดสัมปชัญญะบรรพนั้น อาการที่ปรากฏทางกายทั้งหมด เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน อาการคู้เหยียด แล เหลียวเป็นต้นจัดเป็นรูป สภาวะที่เข้าไปรับรู้อาการยืน เดิน นั่ง นอน คู้เหยียด แล เหลียวนั้นๆ เรียกว่านาม ทั้งรูปและนามนี้ ล้วนตั้งอยู่ในไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน

๒. วิธีการปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวอาจารย์แนบ มหานิรานนท์

วิธีการปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนานั้น นับได้ว่าวิปัสสนากรรมฐานเป็นหลักการปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดปัญญาและหลุดพ้นจากอุปกิเลสทั้งปวง เป็นแนวทางปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าเป็นเลิศในบรรดาวิธีการปฏิบัติ โดยเฉพาะอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐานที่ประกอบด้วยวิปัสสนาภูมิ ๖ หรือ อารมณ์กรรมฐาน ๖ หมวด คือ ชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ และปฏิจจสมุปบาท ๑๒ นอกจากนี้ ยังมีแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสมถยานิก คือ สำหรับผู้ที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือรู้สภาวะของรูปนาม เหตุปัจจัยของรูปนาม และรู้สภาวะของพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ส่วนวิปัสสนากรรมฐานตามแนววิปัสสนายานิก บางครั้งเรียกว่าสุทธวิปัสสนายานิกกรรมฐาน เป็นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานล้วนๆ โดยการกำหนดรู้นามรูปที่เกิดขึ้นตามทวารทั้ง ๖ ที่มีการกระทบ (ผัสสะ) กับ

สิ่งแวดล้อมภายนอก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวนี้นี้ มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ อย่าง คือ ตาเป็นรูป ซึ่งเป็นที่เกิดของจักขุวิญญาณ คือการเห็น รูปหรือคลื่นแสงก็เป็นรูป และจักขุวิญญาณคือการเห็นเป็นนาม แต่อย่างไรก็ตามวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ก็ยังต้องดำเนินไปตามหลักปฏิบัติในสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่นิยมกันมากที่สุดในขณะนี้ เพราะเป็นหนทางเอกที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงซึ่งความบริสุทธิ์ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์ และโสมนัส เพื่อบรรลุนิพพานที่ถูกต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

จากหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักของสติปัฏฐานสูตร ในข้อกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน เฉพาะในหมวดอิริยาบถบรรพสัมปชัญญะบรรพนั้น พบว่า การกำหนดรูปรูปนามก็เพื่อฝึกให้มีสติสัมปชัญญะคอยกำหนดรู้ในการเคลื่อนไหวของอิริยาบถใหญ่และอิริยาบถย่อยต่างๆ เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน และการก้าว ในการถอย ในการแล ในการเหลียว ในการกิน ในการดื่ม เป็นต้น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงเป็นอุบายที่ทำให้เรื่องปัญญาเป็นการสอนให้บุคคล ใช้ปัญญา สติและความเพียรพยายามเพ่งพินิจดูสิ่งที่เรียกว่า ชันธ ๕ หรือไม่ว่าตนจะอยู่ในอิริยาบถใดๆ ก็ให้พิจารณาและทำความรู้ตัวอยู่เสมอ เมื่อผู้ปฏิบัติมีสติกำหนดรู้ได้ละเอียดสมบูรณ์ การทำงานของสติในการพิจารณาส่วนที่เป็นการเคลื่อนไหว คือ รูป และส่วนที่รับรู้การเคลื่อนไหวคือ นามหรือจิต ที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในอิริยาบถต่างๆ นั้น จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถรู้เท่าทันสภาวะของรูปนามนั้นๆ ซึ่งการพิจารณานี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นสภาวะที่เกิดขึ้นของรูปและนามตามความเป็นจริง ผู้ปฏิบัติมีปัญญาย่อมเห็นประโยชน์เห็นโทษของการเคลื่อนไหวอิริยาบถต่างๆ มีปัญญาหยั่งเห็นไตรลักษณ์ว่ารูปและนามที่ตามรู้ในปัจจุบันขณะนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ละความยึดมั่นในร่างกาย ตัวตน บุคคล เราเขา จิตขึ้นสู่อารมณ์ของวิปัสสนาญาณและสามารถจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้

จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ของอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ เป็นแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนววิปัสสนาญาณิก บางครั้งเรียกว่าสุทธวิปัสสนาญาณิก กรรมฐาน ที่เป็นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานล้วนๆ โดยการกำหนดรู้นามรูปที่เกิดขึ้นตามทวารทั้ง ๖ ที่มีการกระทบ (ผัสสะ) กับสิ่งแวดล้อมภายนอก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวนี้นี้ มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ อย่าง คือ ตาเป็นรูป ซึ่งเป็นที่เกิดของจักขุวิญญาณ คือการเห็น รูปหรือคลื่นแสงก็เป็นรูป และจักขุวิญญาณคือการเห็นเป็นนาม ดังนั้น ความรู้ทั่วพร้อม รู้รอบคอบ รู้ตัวเสมอ จะทำให้เกิดการกำหนดรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์และหลักในหมวดสัมปชัญญะบรรพในสติปัฏฐานสูตรนั้น ก็คือหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะในการกำหนดรู้ในอิริยาบถทุกๆ อิริยาบถ มีการก้าวไป ถอยกลับ การแล การเหลียว การเหยียด การคู้ การนุ่งห่ม การฉน การดื่ม การถ่าย เป็นต้น

๓. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้วิธีปฏิบัติกรรมฐาน ตามแนวอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ ของวัดสันติวัน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาพบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิษณุโลกแห่งที่ ๑ วัดสันติวัน ได้ยึดแนวทางและรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” ตามแนวทางการปฏิบัติของอาจารย์ แนบ มหานิรานนท์ โดยนำหลักการทั้ง ๑๕ ข้อมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางการสอน โดยให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ คือ การกำหนดรู้รูปกับนามเป็นหลัก และได้นำเอาหลักปฏิบัติในหมวดอิริยาบถ

บรรพมาเป็นแนวทางหลักในการสอน ควบคู่กับการปฏิบัติในสัมปชัญญะบรรพหรืออิริยาบถย่อย โดยมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

๑. กิจเบื้องต้นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในวัดสันติวันแห่งนี้ ได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำจิตให้บริสุทธิ์ ด้วยการถือเอาพระรัตนตรัยและศีลอันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ส่วนหลักการและแนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นก็ยึดถือแนวทางของอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา รู้เห็นความเป็นจริงของธรรมชาติ เช่น ขันธ์ ๕ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ โดยการใช้สติสัมปชัญญะตามรู้อิริยาบถทุกอาการเคลื่อนไหว และให้ความสำคัญการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานสูตร คือการกำหนดรู้รูปกับนาม

๒. วิธีการปฏิบัติในอิริยาบถบรรพ คือ การกำหนดรู้ ระลึกรู้ในอาการของอิริยาบถต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะปัจจุบันด้วยสติสัมปชัญญะ วิริยะ และโยนิโสมนสิการ โดยไม่บังคับ แต่ให้พิจารณาแล้วกำหนดรู้ซึ่งพฤติกรรมนั้นๆ ตามอิริยาบถทั้ง ๔ “ให้ดู ให้รู้ แต่อย่าหลง”

๓. วิธีการปฏิบัติในสัมปชัญญะบรรพ คือ การกำหนดอิริยาบถย่อย มีวิธีการปฏิบัติ คือขณะก้าวไปข้างหน้า ขณะเหลียวซ้ายและแลขวา ขณะคู้เข้าและเหยียดออก ขณะจับสิ่งของต่าง ๆ ขณะบริโภคอาหาร ต้มเคี้ยว ลิ้ม ขณะถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ขณะเดิน ยืน นั่ง หลับ (จะหลับ) ตื่น นิ่ง ทำทุกอย่างให้กำหนดรู้อยู่เสมอ เพราะอาการของรูปนามนั้นสามารถรับรู้ได้ตลอดเวลาในขณะการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เพียงแต่ว่าสภาวะธรรมไหนจะปรากฏชัดกว่ากันแค่นั้นเอง การกำหนดสภาวะลักษณะของรูปนามสามารถพบได้ตลอดในขณะปฏิบัติธรรมและชัดเจนอีกด้วย

๔. ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถนำหลักการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ จิตใจเยือกเย็น มีสติ สมาธิมากขึ้น สามารถปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเองได้ มีสมาธิในการดำเนินชีวิต มีความอ่อนน้อมมากขึ้น เข้าใจรู้คุณค่าของชีวิตของตนเองและผู้อื่น รู้จักวางเฉยต่อเรื่องที่มารบกวนจิตใจและใช้สติปัญญาพิจารณาในเรื่องนั้น ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทเมื่อเกิดปัญหาใช้สติปัญญาพิจารณาในการแก้ไขปัญหาไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ

นอกจากวิธีปฏิบัติดังได้กล่าวมา ยังมีวิธีปฏิบัติประจำวัน ซึ่งเรียกกันว่าวัตรปฏิบัติ โดยมีกฎระเบียบปฏิบัติสำหรับทั้งพระสงฆ์ และฆราวาส ซึ่งหลักวัตรปฏิบัติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกุศโลบายนำไปสู่วิธีปฏิบัติเพื่อทำจิตให้สงบสันติภายใน และสามารถประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้คือทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ จิตใจเยือกเย็น มีสติ เป็นสมาธิมากขึ้น สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบกำหนด “รูป-นาม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติในอันที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒) ควรมีแนวทางในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับบุคคลในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนเพื่อให้มีค่านิยมในการใช้ชีวิตที่ไม่ติดอยู่กับวัตถุสิ่งของ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนดรูปนามตามแนวอาจารย์แนบ มหานิรานนทเท่านั้น ซึ่งยังมิได้ครอบคลุมถึงการกำหนดรูปนามในฐานะที่มีความสัมพันธ์ในแง่มุมอื่นๆ ในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าจะทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติกรรมฐานแบบกำหนดรูปนามในครั้งต่อไปนั้น ควรที่จะศึกษาวิจัยในประเด็น ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑) ศึกษาวิธีการกำหนด “รูป-นาม” เพื่อการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) ศึกษาวิธีการกำหนด “รูป-นาม” กับการพัฒนาปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท